

רשימות

בפרשת השבוע

פרשת משפטים

פרק כ"ד פסוק א'

ואל משה אמר

רש"י: פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות, ובארבעה בסיון נאמר לו עלה.

פסוקים אלה [י-יא] שבסוף הפרשה לפי שיטת רש"י נאמרו לפני מתן תורה, [עיין באור החיים שהביא ראיות לשיטת רש"י מהמכילתא ומסוגיית הש"ס], הנה אם נסכם בקצרה את הפסוקים האלו מה היה באותם ימים חוץ ממה שנאמר בפרשת יתרו יש למנות כך:

משה אומר לבני ישראל את מצות פרישה והגבלה ומשפטי שבע מצוות בני נח ושבת וכבוד אב ואם ופרה אדומה ודינין שניתנו במרה. ובני ישראל עונים כל אשר דבר ה' נעשה. [פסוק ג].

כתיבת ספר הברית על ידי משה רבינו מבראשית עד מתן תורה וכן את המצוות שנתנו במרה. [פסוק ד, ולפי בעל האבן-עזרא (ויקרא כה א) גם את פרשת שמיטה האמורה בפרשת בהר].

בניית מזבח והקמת מצבה לכל שבט. [פסוק ד]. בכורי בני ישראל מעלים עולות ושלמים. [פסוק ה].

משה רבינו שם חצי מהדם בספלים וחצי זורק על המזבח. [פסוק ו]. משה רבינו מקריא את ספר הברית לעם, והם עונים כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. [פסוק ז]. בני ישראל טובלים במים. [עיין ברש"י בפסוק ו' בד"ה באגנות]. משה רבינו מזה את הדם על בני ישראל ואומר "הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה". [פסוק ח]. העליה להר סיני של משה אהרון נדב אביהוא ושבעים מזקני ישראל. [פסוק ט]. ראו את אלוקי ישראל, ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר. [פסוק י].

נדב ואביהו והזקנים היו מסתכלין בו בלב גס מתוך אכילה ושתייה. [פסוק יא].

עד כאן בקצרה לפי שיטת רש"י [עיין שם בארוכה כל הפרטים], וצריך לשאול מדוע לא נאמר הדבר במקומו לפני מתן תורה בפרשת יתרו?

[את כל הקורות אותם באותם ימים מצינו בפיוט שסיד הפייט רבי שמעון בר יצחק בקרובה "ובכן ה' קנני" הנאמרת ביום ראשון של חג השבועות בד"ה "ובירח השלישי" וכך נאמר שם "ובירח השלישי לחפש לצאתם, באו לחורב כל מקהלותם, ונגד ההר היתה חניתם, הסכימו דעתם והשוו עצתם, ומשה עלה והושם כחותם, ונצטוו לך אל העם וקדשתם, היום ומחר צוה פרישתם, ויום אחד הוסיף לטהרתם, וסדר ענינם ומצות הגבלתם, ובנה מזבח וכתר בריתם, והקים מצבות כנגד שבטי תם, ויקדש את העם ויכבסו שמלותם", וע"ע בספר יפה עינים בהקדמתו למסכת ברכות שהרחיב לגבי המחלוקת לגבי אלו דברים שהיו לפני מתן תורה ואלו לאחר מתן תורה].

י"ל כיון שהוא לימוד גדול בפני עצמו קובע ברכה לעצמו ולכן נכתב לבדו, [אך המתן תורה עצמו נכתב ראשונה לעיל בפרשת יתרו, מפני שהוא היותר חשוב] וכיון שכולל הרבה דברים פרטים חשובים לא נמנו במקומו, ושם בעיקר נכתב על מעמד מתן תורה בהר סיני. [לפי זה יש גם להבין את הנאמר בסדר ההגדה של פסח "אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה, דיינו", ורבים שואלים מדוע דיינו, וכי מה מעלה יש באם "קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה", אך לפי מה שהבאנו לפי שיטת רש"י שהיו הרבה עניינים באותם ימים לפני הר סיני, ואחד מהם הוא כריתת הברית עם ה' על קיום המצוות כמו שנאמר "הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם", לפני מתן תורה ועשרת הדברות, אכן ראוי לומר על כך, דיינו].

עוד י"ל לפי דברי רש"י בפסוק י' [בד"ה ויראו] "נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה לערבב שמחת התורה, והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנכת המשכן, ולזקנים עד ויהי העם כמתאננים ותבער במ אש ה' ותאכל בקצה המחנה בקצינים שבמחנה", ע"כ, לפי זה אפשר לומר שלא רצה להביא לעיל בפרשת יתרו המדבר על מתן תורה כל הפסוקים האלו הכוללים את מעשה נדב ואביהוא והזקנים, כדי לא לערבב את שמחת נתינת התורה.

פרק כ"ד פסוק י"ג

ויקם משה ויהושע משרתו

רש"י: לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן, ואומר אני, שהיה התלמיד מלוה לרב עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו ראוי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לבדו אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אהלו ונתעכב שם כל ארבעים יום, שכן מצינו כשירד משה, וישמע יהושע את קול העם ברעו, למדנו שלא היה יהושע עמהם.

רואים מפה את הקשר העמוק שצריך להיות בין תלמיד לרב, שבדאי יכל משה רבנו לחזור למחנה ישראל לבדו כשהוא ירד, לא רצה תלמידו יהושע שרבו יהיה אפילו לזמן קצר לבדו, ואפילו שלא ידע מתי משה רבינו ירד מההר, חכה לו בתחתית ההר ולא רצה לוותר על מצוה זו לשרת את רבו, ורצה לעשותו בעצמו, לכן לא זז משם ארבעים יום.

לפי זה אפשר להבין מה שנאמר לקמן [שמות לג יא] "ומשרתו יהושע בן-נון נער לא ימיש מתוך האהל", לשם מה התורה מספרת לנו שהיה נער, הרי עשה את תפקידו כדבעי, ומה איכפת לנו שהוא נער, אלא שהתורה באה לומר לי שאפילו שהיה נער ובטבעם של הנערים שרוצים ללכת למקומות שונים ולזוז ממקום למקום, ובמיוחד כאן ששמע קול מלחמה במחנה ככתוב בפסוק [שמות לב יז] "ויאמר אל משה קול מלחמה במחנה", אך יהושע בן נון לא זז מתוך האהל. [באבן-עזרא וברמב"ן פירשו שם בענין אחר, דבריהם מובאים לעיל במאמר על בראשית פרק כ"ב פסוק ג].

וגם זכה שניתן לו המן שם כנגד כל ישראל, כמו שמובא בגמרא ביומא [עו.], ביאור על הפסוק בתהילים "לחם אבירים אכל איש" זהו יהושע, ומבאר שם רש"י "וז"ל ... והמתין לו יהושע שם כל מ' יום שנאמר וישמע יהושע את קול העם ברעה, למדנו שלא היה עמהם, ושם היה יורד לו מן כנגד כל ישראל", י"ל פירושו שירד ליהושע מן במקום שעמד ונטה אהלו, ובאותו הזמן שירד לכל עם ישראל ירד גם ליהושע במקומו, ולא היה צריך לטרוח לילך למחנה ישראל בשביל להביא את מנת המן שלו, ולא הפסיד כלום בזה שהלך לבדו עם משה, כי זכות המצוה שהמתין לרבו עמדה לו וכל הארבעים יום ירד לו מן במקום שחכה למשה רבנו.

מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובתו
haseforim@gmail.com